

พลวัตและบทบาทหน้าที่ของพิพิธภัณฑ์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ 3,000 ปี วัดป่าพระสบาย ชุมชนสายตรี 7

Dynamics and function of prehistoric museum of 3000 years of Wat Pa Phra Sabai Sai Tri Community 7

สินทรัพย์ ยืนยาว¹ / จิรายุทธ ประเสริฐศรี²

Sinsup Yuenyaw / Jirayut Prasertsri

¹สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

Thai Language Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Buriram Rajabhat University

²สาขาวิชาศิลปประดิษฐ์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

Digital Arts Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Buriram Rajabhat University

Received: December 5, 2021

Revised: December 17, 2021

Accepted: December 18, 2021

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์พลวัตและบทบาทหน้าที่ของพิพิธภัณฑ์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ 3,000 ปี วัดป่าพระสบาย โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ รวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ด้วยการสัมภาษณ์รายบุคคลและแบบรวมหมู่ วิเคราะห์ข้อมูลแบบพรรณนาวิเคราะห์ตามแนวคิดพลวัตและบทบาทหน้าที่นิยม ผลการวิจัยพบว่า พิพิธภัณฑ์มีพลวัตเชิงกายภาพและจิตใจ พลวัตเชิงกายภาพคือการปรับปรุงพัฒนาสถานที่และการบริหารงาน และพลวัตด้านจิตใจคือการเชื่อมโยงพิพิธภัณฑ์เข้ากับความสำเร็จเรื่องศิลปกรรม เกิดเป็นประเพณีประจำชุมชน ด้านบทบาทหน้าที่ พบว่า พิพิธภัณฑ์มีบทบาทสำคัญ คือ 1) กำหนดกฎเกณฑ์ในการปฏิบัติต่อโบราณวัตถุของชุมชน 2) ช่วยขัดเกลาจิตใจของคนในชุมชน

3) ช่วยอบรมด้านความเชื่อและพิธีกรรม และ 4) เป็นแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

คำสำคัญ: พลวัต, บทบาทหน้าที่นิยม, พิพิธภัณฑ, สายศรี 7

Abstract

This article aimed to analyze the dynamics and function of 3,000 - year prehistoric museum of Wat Pa Phra Sabai by using Qualitative research method. The data were collected from the key informants by individual and group interviews, and descriptive analysis was also made by applying the concept of dynamics and functionalism.

The results of social dynamics research found that the museum consists of physical and mental dynamics. Physical dynamics is a development of the site and administration improvement, and mental dynamics is a connection between museums and beliefs of the ancestor spirits as a community tradition. Regarding the roles, it was found that the important roles of museum were 1) defining regulations to conduct the community ancient objects, 2) instructing people mind shaping in the community, 3) training about beliefs and ritual, and 4) serving as a local history learning resource.

Keywords: dynamics, functionalism, museum, Ban Sai Tri 7

บทนำ

พิพิธภัณฑยุคก่อนประวัติศาสตร์ 3,000 ปีวัดป่าพระสาบาย ตั้งอยู่ชุมชนสายศรี 7 หมู่ที่ 4 เทศบาลตำบลบึงเจริญ อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์ เริ่มพัฒนาด้วยการ

ริเริ่มของพระรณชัย ชาตะปัญญาและชาวชุมชนสายตริ 7 ในปี พ.ศ. 2540 พิพิธภัณฑ์ยุคก่อนประวัติศาสตร์จึงเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่สำคัญและเป็นแหล่งมรดกที่ทรงคุณค่าอันน่าภาคภูมิใจของคนในชุมชน ในอดีตพิพิธภัณฑ์ดังกล่าวได้รับรองบุคคลสำคัญของรัฐบาลในยุคนั้น ราวปี พ.ศ. 2542-2543 รวมถึงสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนากรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ได้เสด็จพระราชดำเนิน ณ พิพิธภัณฑ์นี้ด้วย

อย่างไรก็ตาม แม้ในอดีตพิพิธภัณฑ์จะได้ใช้ต้อนรับบุคคลสำคัญของประเทศก็ตาม แต่การรับรู้ถึงการมีอยู่ของพิพิธภัณฑ์กลับไม่เป็นที่รู้จักแพร่หลายเมื่อเทียบกับพิพิธภัณฑ์ทางประวัติศาสตร์ที่รวบรวมโบราณวัตถุอายุรุ่นราวคราวเดียวกัน คือมีอายุราว 1,500 - 3,000 ปี (Archeological Section, 2004: 98-99) อย่างพิพิธภัณฑ์บ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพิพิธภัณฑ์บ้านเชียงได้รับการจัดตั้งและพัฒนาภายใต้การสนับสนุนจากภาครัฐ ขณะที่พิพิธภัณฑ์แห่งนี้เกิดจากแรงศรัทธาของประชาชนในชุมชน

จากการสังเกตพบว่าพิพิธภัณฑ์ในปัจจุบันเริ่มเสื่อมโทรมตามกาลเวลานับตั้งแต่มีการก่อสร้าง จึงสมควรที่จะได้รับการรักษาและฟื้นฟูพิพิธภัณฑ์ให้เป็นสมบัติทางโบราณคดี รวมถึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญอีกแห่งหนึ่ง จากการศึกษาข้อมูลพบว่าพิพิธภัณฑ์ขาดการรวบรวมข้อมูลที่เป็นลายลักษณ์อักษร และจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องดำเนินการประชาสัมพันธ์ให้พิพิธภัณฑ์แห่งนี้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวและผู้ที่สนใจศึกษาด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี ผู้วิจัยจึงได้ร่วมกับชุมชนและเทศบาลตำบลบึงเจริญในการขับเคลื่อนการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ดังกล่าว โดยการวิจัยปีที่ 1 เป็นการดำเนินการในส่วนรวบรวมข้อมูลเรื่องราวเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์ จากที่เป็นเรื่องเล่าชาวบ้าน เพื่อนำมาสู่การสังเคราะห์ข้อมูลให้เป็นชุดความรู้ที่สมบูรณ์ และสามารถใช้ข้อมูลไปใช้ในการพัฒนาเป็นสื่อภาพยนตร์แนะนำประวัติศาสตร์ความเป็นมาให้เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป เพราะสามารถเผยแพร่ในสื่อสังคมออนไลน์ได้อย่างรวดเร็ว ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ง่ายเป็นที่รู้จักในวงกว้างมากขึ้น และมีเป้าหมายให้ภาพยนตร์ดังกล่าวเป็นแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชนซึ่งเป็นทุนทางวัฒนธรรม

ประการหนึ่งของชุมชนที่จะช่วยสร้างความรู้ความเข้าใจของคนในชุมชน เป็นการเพิ่มความตระหนักรู้เห็นในคุณค่าของพิพิธภัณฑสถานก่อให้เกิดความภาคภูมิใจและเชื่อมโยงไปสู่คนรุ่นใหม่ ๆ ในสังคมที่จะรับช่วงของการดูแลรักษาและภาคภูมิใจในมรดกอันล้ำค่าของชุมชนต่อไป

ด้วยความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจเรื่อง “การประยุกต์ใช้เรื่องเล่าพื้นบ้านในการสร้างคุณค่าทางสังคม ชุมชนสายตรี 7 ตำบลบึงเจริญ อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์” เพื่อเผยแพร่ความเป็นมาและบทบาทหน้าที่ของพิพิธภัณฑสถานในการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชน และนำไปต่อยอดพัฒนาเป็นภาพยนตร์ประชาสัมพันธ์พิพิธภัณฑสถาน เป็นสื่อที่จะสร้างสำนึกของคนในชุมชนได้เกิดความภาคภูมิใจ เห็นความสำคัญของการอนุรักษ์โบราณวัตถุและสืบสานการดำเนินงานของพิพิธภัณฑสถานต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์พลวัตทางสังคมและบทบาทหน้าที่ของพิพิธภัณฑสถานยุคก่อนประวัติศาสตร์ 3,000 ปี วัดป่าพระสบาย ตำบลบึงเจริญ อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์

แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยทบทวนแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยนำเสนอสังเขปเนื้อหา 2 ประเด็น คือ แนวคิดที่ใช้ในการวิจัย และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดหลักในการวิเคราะห์ข้อมูล 2 แนวคิด ประกอบด้วย แนวคิดพลวัต (Dynamics) ของ Kaewthongmee (2018: 7) และแนวคิดบทบาทหน้าที่นิยม (Functionalism) ของ Nathalang (2005: 319) ซึ่งแนวคิดดังกล่าวจะเห็นความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและพิพิธภัณฑสถานสะท้อนคุณค่าและความภาคภูมิใจใน

พิพธิภักข์ของชุมชน ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดทางคติชนวิทยามาประกอบการอธิบายความในประเด็นต่าง ๆ เพื่อให้การอธิบายมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

1.1 แนวคิดพลวัต

Kaewthongmee (2018: 7) พลวัต หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงไม่หยุดนิ่ง มีการเคลื่อนไหวตลอดเวลาในสังคมระดับครอบครัว ชุมชน และสังคมใหญ่ทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งจำแนกเป็น 2 ลักษณะ (Phongsaphit, 2004: 25-31) คือ “1) ขนบธรรมเนียมประเพณีและความเชื่อในรูปของข้อตกลงอย่างไม่เป็นทางการในการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม โดยอาศัยความเชื่อต่าง ๆ เป็นเครื่องมือ และ 2) สิ่งประดิษฐ์และสถาปัตยกรรมวัฒนธรรมที่มนุษย์สร้างขึ้น รวมเป็นความสมดุลทางใจและวัตถุ” พิพธิภักข์เป็นสถานที่ที่ชุมชนสร้างขึ้นผ่านการเชื่อมโยงวัฒนธรรมประเพณีและความเชื่อให้เป็นศูนย์กลางบางประการตามหน้าที่ในสังคม ด้วยเป้าหมายจะให้เป็นเครื่องมือสร้างความรักความสามัคคีและความสงบสุขของคนในชุมชน เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย ดังที่ National Economic and Social Development Council (2005: 12-17) กล่าวว่า “พลวัตทางสังคมและวัฒนธรรม คือพลังที่มีอยู่ในชุมชนและสังคม ซึ่งเกิดจากการรวมกลุ่มของคนเพื่อที่จะอยู่ร่วมกันทำงานร่วมกันบนพื้นฐานความไว้นับถือใจกัน ทำให้เกิดเป็นพลังของคนในชุมชนในการจัดระเบียบทางสังคม”

Chueaphram (2013: 133) กล่าวว่า พลวัตเป็นการปรับเปลี่ยนไปตามภาวะปกติในการดำเนินชีวิตทั้งภายในและภายนอกของชุมชน สะท้อนธรรมชาติของสรรพสิ่งที่ต้องแปรเปลี่ยนไปตามเวลา ตามการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย ฉะนั้นพลวัตจึงเป็นการปรับเปลี่ยนสังคมและวัฒนธรรมไปสู่เป้าหมายของสังคมที่ดำรงในอุดมคติ และเกิดความสงบร่มเย็นของชุมชนตามกาลเปลี่ยนแปลงของสังคม

1.2 แนวคิดบทบาทหน้าที่นิยม

บทบาทหน้าที่นิยม (Functionalism) มุ่งตั้งคำถามข้อมูลทาง คติชนวิทยาอันเป็นข้อมูลทางวัฒนธรรมว่ามีบทบาทหน้าที่อย่างไรในสังคม โดยหลักการ

สำคัญตั้งอยู่บนฐานความคิดที่ว่าสรรพสิ่งที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นย่อมเป็นสิ่งที่มีความหมายต่อสังคมและวัฒนธรรม ด้วยเหตุผลบางประการในการขับเคลื่อนสังคมให้เกิดสันติสุข ดังที่ Nathalang (2005: 317-318) และ Anantasan (2000: 277) สรุปได้ว่า “บทบาทหน้าที่ของวัฒนธรรมต่าง ๆ เป็นสิ่งที่ตอบสนองความต้องการทางจิตใจและสังคมทำให้สังคมดำรงอยู่ได้ ขนบธรรมเนียมทุกแบบ วัตถุทุกชนิด ความคิด และความเชื่อล้วนตอบสนองหน้าที่บางอย่างที่จำเป็นต่อชีวิต” ความเห็นของนักวิชาการข้างต้นสะท้อนถึงหน้าที่ของวัฒนธรรมต่อชีวิตและสังคมอย่างไม่สามารถปฏิเสธได้

Nathalang (2005: 319) ได้นำเสนอแนวทางการศึกษาบทบาทหน้าที่ของข้อมูลทางคติชนวิทยาเพื่อเป็นกรอบกว้าง ๆ ในการศึกษาเชิงหน้าที่ไว้ 4 ประการ คือ “1) เป็นทางออกของความขัดแย้งและกฎเกณฑ์ทางสังคม 2) การให้การศึกษาและอบรมระเบียบของคนในสังคม 3) การถ่ายทอดความเชื่อและพิธีกรรม และ 4) การสร้างเอกลักษณ์และประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น” ซึ่งแนวคิดดังกล่าวสามารถประยุกต์ไปสู่การอธิบายบทบาทหน้าที่ของพิธีกรรมต่อชุมชนสายตรี 7 เพราะแนวคิดบทบาทหน้าที่นิยมสามารถนำไปใช้ในการศึกษาวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุได้เช่นเดียวกับวรรณกรรม รวมถึงการศึกษาสิ่งก่อสร้าง เครื่องมือเครื่องใช้ในการเกษตรกรรม การกลั่นกรองและวัฒนธรรมวัตถุประเภทอื่น ๆ (Anantasan, 2010: 372)

บทบาทหน้าที่นิยมจึงเป็นแนวคิดที่มองสรรพสิ่งที่มิอยู่ในสังคมว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและวัฒนธรรมที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเพื่อหน้าที่บางประการ อันจะก่อให้เกิดความเข้มแข็งทางจิตใจและสังคม อันจะนำไปสู่ความมั่นคงของสังคม

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่ผู้วิจัยได้ทบทวนเพื่อให้เห็นแนวคิด ความสำคัญและวิธีดำเนินการวิจัยในประเด็นสำคัญ 2 ประเด็น คืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพลวัตทางสังคม และงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ ดังนี้

2.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพลวัต

มีงานวิจัยที่ศึกษาพลวัตจากข้อมูลศิลาประเภทต่าง ๆ เช่น Phanthuphan and Tularak (2018) ศึกษาเรื่อง พลวัตและการสร้างสรรค์เรื่องเล่าและประเพณีการบูชาพระธาตุประสิทธิ์ จังหวัดนครพนม พบพลวัต 2 ยุค ได้แก่ 1) ยุคการบูชาดั้งเดิม และ 2) ยุคราชการ ส่วน Aneksuk and Rueangkamnoet (2007) ศึกษาเรื่อง พลวัตประเพณีบุญก่าฟ้าของกลุ่มชาติพันธุ์พวนในบริบทการท่องเที่ยวของประเทศไทย พบพลวัต 1) ด้านการบริหารจัดการ 2) ด้านเศรษฐกิจ 3) ด้านสังคมและระบบนิเวศ และ 4) ด้านความหมายของประเพณี และ Methirueangkrai (2016) ศึกษาเรื่อง กระบวนการสืบทอดประเพณีทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีน ชุมชนตลาดบ้านใหม่ จังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการศึกษาพบว่าชาวไทยเชื้อสายจีนมีพลวัตในกระบวนการปฏิบัติและถ่ายทอด คือมีการปฏิบัติที่แตกต่างกันไปในแต่ละรุ่น

จากงานวิจัยพบว่าแนวคิดพลวัตเป็นแนวคิดที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลทางวัฒนธรรมได้ทุกประเภท ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม เช่น ด้านการบริหารจัดการ ด้านสถานที่และสิ่งแวดล้อม ด้านสังคมและเศรษฐกิจ ด้านจิตใจ ความเชื่อ ความหมายและอุดมการณ์

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาบทบาทหน้าที่นิยม

งานวิจัยที่ใช้แนวคิดเรื่องบทบาทหน้าที่นิยม เช่น Chatsoemsak (2015) ศึกษาเรื่อง บทบาทพิพิธภัณฑสถานบ้านวัดม่วงเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนพบว่า มีบทบาทด้านการให้การเรียนรู้ ด้านการสร้างอัตลักษณ์ ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว และด้านการพัฒนาชุมชน ส่วน Sansuwan (2019) ศึกษาเรื่อง รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถานบ้านประสาธน์ของโรงเรียนชุมชนวัดตะเคียนงาม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาของ เขต 2 พบว่าพิพิธภัณฑสถานมีบทบาทต่อสังคมและวัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง การศึกษาและความสามัคคี

Usamran (2009) ศึกษาเรื่อง บทบาทพิพิธภัณฑสถานในการพัฒนาชุมชน: พหุกรณีศึกษาพิพิธภัณฑสถานบ้าน อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม พบ

บทบาทของพิพิธภัณฑ์ ด้านการศึกษา ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และ Chanthoa (2016) ศึกษาเรื่อง พลวัตของบทบาทหน้าที่ประเพณีแข่งขันเรือยาวในภาคอีสาน พบบทบาทหน้าที่ คือ 1) เป็นกระบอกเสียงสะท้อนวัฒนธรรมอีสาน 2) ให้การศึกษาแก่สมาชิกในชุมชน 3) เป็นแบบแผนพฤติกรรม และ 4) ความบันเทิง

งานวิจัยข้างต้นสะท้อนบทบาทหน้าที่ของพิพิธภัณฑ์และวัฒนธรรม อันเป็นผลผลิตทางความคิดที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นล้วนแต่มีหน้าที่ในสังคม เช่น ด้านการศึกษา ด้านขัดเกลาสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านจิตใจ เป็นต้น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อความรู้เกี่ยวกับแนวคิดพลวัตและบทบาทหน้าที่นิยมที่ใช้ในการวิจัย รวมไปถึงการศึกษาแนวทางวิธีการดำเนินการวิจัย

2. ผู้วิจัย ผู้นำชุมชน และคณะกรรมการหมู่บ้าน ร่วมประชุมเพื่อค้นหาผู้ให้ข้อมูลหลัก หลังจากนั้นผู้วิจัยได้เข้าพบผู้ให้ข้อมูลหลักเพื่อเชิญร่วมให้ข้อมูล

3. กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลหลักจำแนกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

3.1 กลุ่มผู้นำชุมชน คือ ผู้นำในระบบของรัฐ ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลบึงเจริญ ผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านสายตรี 7

3.2 กลุ่มผู้นำทางจิตใจ คือ ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในงานพิธีกรรมต่าง ๆ ของชุมชนหรือปราชญ์ชาวบ้าน

3.3 ประชาชนในชุมชนสายตรี 7 ที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมของพิพิธภัณฑ์ที่มีความสนใจร่วมวิจัยครั้งนี้

4. เครื่องมือและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การสัมภาษณ์ (Interview) รายบุคคล คือ การพูดคุยกันระหว่างผู้สัมภาษณ์และผู้ให้สัมภาษณ์ และการสัมภาษณ์แบบจัดเวทีสนทนากลุ่ม (Focused Group) คือ การจัดเวทีร่วมกันทั้ง 3 กลุ่ม

4.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนิน 2 ระยะ คือ

4.2.1 ระยะสัมภาษณ์ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคล การสัมภาษณ์รวมหมู่ผ่านเวทีระดมความคิดเพื่อรวบรวมข้อมูล

4.2.2 ระยะเวลาการตรวจสอบข้อมูล เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมไปวิเคราะห์ สังเคราะห์ แล้วนำเสนอขึ้นสู่ชุมชนในรูปแบบของการจัดเวที (Focus Group Interview) เพื่อให้ชุมชนได้ตรวจสอบและเพิ่มเติมข้อมูลให้สมบูรณ์

5. การวิเคราะห์ข้อมูลแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) ตามแนวคิดพลวัตและแนวคิดบทบาทหน้าที่นิยม และเขียนรายงานผลการวิจัย

ผลการศึกษา

การวิจัยมุ่งวิเคราะห์ข้อมูล 2 ประเด็น คือ พลวัตของพิพิธภัณฑสถานก่อนประวัติศาสตร์ 3,000 ปี วัดป่าพระสหาย กับ บทบาทหน้าที่ของพิพิธภัณฑสถานที่มีต่อชุมชนสายตารี 7 ในรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งจะนำเสนอทีละประเด็นตามลำดับ ดังนี้

1. พลวัตของพิพิธภัณฑสถานก่อนประวัติศาสตร์ 3,000 ปี วัดป่าพระสหาย

พลวัตเป็นการศึกษาที่มุ่งอธิบายการเปลี่ยนของสังคมและวัฒนธรรมจากการศึกษาพบพลวัตเชิงกายภาพและจิตใจ ดังนี้

1.1 พลวัตเชิงกายภาพ คือ การเปลี่ยนแปลงที่สามารถเห็นเป็นรูปร่าง พบ 2 ประการ คือ การปรับเปลี่ยนด้านอาคารสถานที่จัดเก็บโบราณวัตถุ และการปรับเปลี่ยนด้านการบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถาน ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีผลต่อการพัฒนาและการคงอยู่ของพิพิธภัณฑสถานก่อนประวัติศาสตร์ 3,000 ปี วัดป่าพระสหาย ดังนี้

1.1.1 พลวด้านอาคารสถานที่ ในที่นี้หมายถึงรวมถึงตัวอาคาร และสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ของพิพิธภัณฑ์ พบว่าเป็น “การปรับเปลี่ยนจากไม่มีอาคาร จัดแสดงไปสู่การมีอาคารพิพิธภัณฑ์ที่ถาวร และพัฒนาเป็นอาคารขนาดใหญ่ในขนาด” เนื่องจากชุมชนสายศรี 7 เป็นชุมชนอพยพของประชาชนจากจังหวัดต่าง ๆ ในภาคอีสานที่ได้รับความเดือดร้อนจากภัยแล้งและความอดอยาก ราวปี พ.ศ. 2509 โดยการนำของนายพัฒน์ ปะยุติ และมีการอพยพเพิ่มเติมภายหลังเรื่อยมา ชุมชนจึงมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ไทยอีสาน ไทยเขมร และไทยกวย โดยทำการกสิกรรมเป็นอาชีพหลัก และมีการพบโบราณวัตถุต่าง ๆ เป็นระยะ ชาวบ้านต่างเก็บรักษาไว้ที่บ้านเป็นสมบัติของตน บ้างขาย บางกลุ่มไม่ได้ใจเก็บโบราณวัตถุเหล่านั้นเพราะกลัวจึงปล่อยทิ้งไว้ที่เดิม

ปี พ.ศ. 2540 พระภิกษุธงชัย ชาตะปัญโญ ได้รู้คงจากวัดถ้ำพระสบาย จังหวัดน่านมาที่ชุมชน และนำชาวบ้านขุดค้นโบราณวัตถุตามนิมิตพร้อมนำโบราณวัตถุที่ขุดเก็บรักษาไว้ที่กุฏิ และพัฒนาเป็นวัดให้ชื่อว่า “วัดป่าพระสบาย” ตามชื่อวัดเดิมที่เคยจำพรรษา เมื่อโบราณวัตถุมีจำนวนมากขึ้นจึงจัดทำอาคารเพื่อเก็บรักษาโบราณวัตถุร่วมกับชุมชน มีการทำหนังสือขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากองค์การยูนิเซฟ (UNICEF) ผ่านธนาคารออมสิน ได้อาคาร 1 หลัง

ปี พ.ศ. 2542 ได้แจ้งสำนักศิลปากรที่ 10 นครราชสีมา ให้ทราบและทำการสำรวจ ขุดค้นโบราณวัตถุพบเป็นจำนวนมาก ชุมชนจึงขออนุญาตกรมศิลปากรตามระเบียบการขุดค้นโบราณวัตถุไว้จัดแสดงนอกสถานที่ และเกิดเป็นพิพิธภัณฑ์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ 3,000 ปี วัดป่าพระสบาย พิพิธภัณฑ์ทำให้คนในชุมชนเริ่มเห็นคุณค่าจึงได้นำโบราณวัตถุที่ตนเก็บรักษามอบให้พิพิธภัณฑ์ใช้จัดแสดง

เนื่องจากขุดพบโบราณวัตถุจำนวนมาก และการบริจาคของคนในชุมชน เทศบาลตำบลบึงเจริญเข้ามาดำเนินการเรื่องที่ดินของวัด อันเป็นที่ตั้งของพิพิธภัณฑ์ให้ชอบด้วยกฎหมาย และสนับสนุนอาคารพิพิธภัณฑ์ขนาดเล็กเพิ่มเติมจำนวน 6 หลัง และในปี พ.ศ. 2563 ที่ได้ร่วมงานวิจัยครั้งนี้ เทศบาลตำบลบึงเจริญ

ได้รับข้อเสนอของชุมชนจากเวทีวิจัยไปพัฒนาแบบอาคารพิพิธภัณฑ์หลังใหม่มูลค่า 30 ล้านบาท และอยู่ระหว่างนำเสนอขอรับงบประมาณจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

จะเห็นได้ว่าจุดเริ่มต้นของพิพิธภัณฑ์เกิดจากการเก็บรักษาโบราณวัตถุของแต่ละครอบครัว เมื่อมีการขุดค้นโบราณวัตถุร่วมกันทำให้สถานที่เก็บโบราณวัตถุเปลี่ยนเป็นส่วนรวม สะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงจากการครอบครองส่วนตัวสู่ส่วนรวม และการร่วมแรงร่วมใจก่อสร้างอาคารเก็บรักษาโบราณวัตถุ กระทั่งได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐในเวลาต่อมา การขับเคลื่อนพิพิธภัณฑ์ในเชิงกายภาพเป็นการผลักดันจากข้างล่างขึ้นข้างบน กล่าวคือ จากชาวบ้านไปสู่หน่วยงานภาครัฐที่มีอำนาจและสถานะที่สูงกว่ากลายเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบพิพิธภัณฑ์แห่งนี้

1.1.2 พลวัตด้านการบริหารจัดการ คือ การดำเนินงานของพิพิธภัณฑ์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ 3,000 ปี วัดป่าพระสวาย ตั้งแต่เริ่มต้นถึงปัจจุบันมีการเปลี่ยนอย่างเห็นได้ชัดเป็น 3 ช่วงเวลา

ช่วงเริ่มก่อตั้งพิพิธภัณฑ์ การบริหารจัดการเป็นส่วนหนึ่งของวัดป่าพระสวาย โดยพระธรรมาจารย์ และชุมชน ที่ได้ร่วมแรงใจกันสร้างอาคารเพื่อเก็บรักษาโบราณวัตถุ และช่วยกันในการระดมทุนจากหน่วยงาน ไม่มีภาครัฐเข้ามาเกี่ยวข้อง ช่วงนี้ชุมชนและวัดป่าพระสวายเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อน

ช่วงพิพิธภัณฑ์ เป็นช่วงกรมศิลปากรมาขุดค้นโบราณวัตถุและขึ้นทะเบียน เทศบาลตำบลบึงเจริญจึงดำเนินการเรื่องที่ดินของวัดป่าพระสวายให้ชอบด้วยกฎหมาย การดูแลและการบริหารงานจึงถ่ายโอนไปที่เทศบาลตำบลบึงเจริญ การเข้ามาของภาครัฐจึงเปลี่ยนความคิดคนในชุมชน มองว่าเป็นอำนาจของภาครัฐในการจัดการ แม้เทศบาลตำบลบึงเจริญจะพยายามสร้างการมีส่วนร่วมแต่ยังไม่ประสบความสำเร็จ

ช่วงการวิจัย การจัดเวทีวิจัยที่มีครบ 3 ส่วน เทศบาล ชุมชน และผู้วิจัยจึงเกิดการมีส่วนร่วม เพราะเน้นให้ชุมชนได้แสดงความเห็นเป็นสำคัญ ทำให้

ประชาชนเริ่มกลับมาจับทาบและมีส่วนร่วมในการเสนอแผนงานต่อเทศบาล และพร้อมจะขับเคลื่อนการบริหารงานของพิพิธภัณฑ์ ไปสู่การท่องเที่ยวในอนาคต

1.2 พลวัตด้านจิตใจ คือ การปรับเปลี่ยนพื้นที่ทางกายภาพสู่การเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์อันเชื่อมโยงพิพิธภัณฑ์เข้ากับความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษเกิดเป็นประเพณีประจำชุมชนที่สร้างความเข้มแข็งทางจิตใจ ความเสียสละและความสามัคคีของคนในชุมชน

หลังการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ในเชิงกายภาพประชาชนเริ่มพบเหตุการณ์ที่เกี่ยวกับวิญญาณบ่อยครั้ง เกิดเป็นเรื่องเล่าต่าง ๆ เรื่องเล่าเหล่านี้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างพื้นที่ทางจิตใจหรือนามธรรมให้เกิดขึ้น เป็นเครื่องยืนยันถึงพลวัตที่เปลี่ยนไปจากรูปธรรมสู่นามธรรม ผ่านความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ การจะขจัดความไม่สบายใจ ชุมชนจึงได้จัดประชาคมและมีข้อสรุปในการจะจัดพิธีทำบุญกระดูก 3,000 ปี ขึ้นเป็นประจำทุกปี ปรากฏว่าเรื่องที่แปลกก็พลันหายจากชุมชน

ประเพณีจึงเป็นพื้นที่ทางใจที่เป็นรูปธรรมอย่างหนึ่งอันเป็นแรงผลักดันที่เกิดจากการสร้างอาคารพิพิธภัณฑ์ เพราะชุมชนตั้งอยู่ในพื้นที่ดังกล่าวตั้งแต่ พ.ศ. 2509 เมื่อมีการขุดรวบรวมโบราณวัตถุราวปี พ.ศ. 2540 – 2542 มีเหตุการณ์แปลก ๆ เกิดขึ้น ชาวบ้านล้วนเชื่อว่าเป็นเรื่องวิญญาณที่เกิดจากการนำเอาโบราณวัตถุมาเก็บรวบรวมไว้ในที่แห่งนี้ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1: ชาวบ้านชุมชนสายตรี 7 เล่าเรื่องผีที่พิพิธภัณฑ์ยุคก่อนประวัติศาสตร์
ที่มา: สินทรัพย์ ยืนยาว

เรื่องเล่าที่ผ่านมาประสบการณ์ตรงของคนในชุมชน เป็นพลวัตทางจิตใจที่เปลี่ยนแปลงจากพื้นที่ทางกายภาพคือพิพิธภัณฑ์ เชื่อมโยงไปสู่ความเชื่อเรื่องผี เพื่อสร้างพื้นที่ทางจิตใจด้วยการจัดประเพณีประจำชุมชน

การศึกษาพลวัตของพิพิธภัณฑ์พบการเปลี่ยนแปลงใน 2 มิติสำคัญ คือ การเปลี่ยนแปลงในเชิงกายภาพ ที่หมายถึงอาคารสิ่งปลูกสร้าง สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ส่วนพลวัตด้านจิตใจ ได้ปรับเปลี่ยนพลวัตเชิงกายภาพไปสู่พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ด้วยการเชื่อมโยงกับความเชื่อเรื่องผี และพัฒนาเป็นประเพณีทำบุญกระดูก 3,000 ปี

2. บทบาทหน้าที่ของพิพิธภัณฑ์

บทบาทหน้าที่นิยมเป็นแนวคิดที่มองวัฒนธรรมล้วนมีหน้าที่ในสังคม จากการศึกษาบทบาทหน้าที่ของพิพิธภัณฑ์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ 3,000 ปี วัดป่าพระสาบาย พบว่ามีบทบาทหน้าที่สำคัญ 4 ประการ ดังนี้

2.1 บทบาทหน้าที่ในการกำหนดกฎเกณฑ์ในการปฏิบัติต่อโบราณวัตถุของชุมชน

พิพิธภัณฑ์มีส่วนสำคัญในการเป็นเครื่องมือในการสร้างแนวปฏิบัติที่ดีต่อโบราณวัตถุของคนในชุมชน กล่าวคือ เมื่อมีพิพิธภัณฑ์เกิดขึ้นในชุมชน ประชาชนได้ให้ความหมายใหม่กับโบราณวัตถุว่าเป็นสมบัติส่วนรวมของชุมชน ความคิดดังกล่าวส่งผลให้ประชาชนที่เก็บรักษาโบราณวัตถุไว้ได้นำมามอบให้แก่พิพิธภัณฑ์ เพื่อเก็บรักษาและจัดแสดงเป็นสาธารณะสมบัติของชุมชน

ความเชื่อผ่านเรื่องเล่าและปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติ คนในชุมชนจึงเชื่อว่าบรรพบุรุษบันดาลให้ตนได้เข้ามาอาศัยในบริเวณดังกล่าวเพื่อรักษาโบราณวัตถุเหล่านั้นสืบไป ผู้เคยขายโบราณวัตถุก็หยุดพฤติกรรมดังกล่าว พร้อมกับตระหนักถึงคุณค่าและประโยชน์ของโบราณวัตถุต่อชุมชน ประกอบกับข้อมูลที่ได้รับจากกรมศิลปากรในปี พ.ศ. 2542 ว่าโบราณวัตถุที่พบในชุมชนมีอายุราว 1,500 – 2,500 ปี เช่น ที่บ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี และสันนิษฐานว่ายังมีโบราณวัตถุอีกจำนวนมากที่อยู่ใต้พื้นดินบริเวณชุมชน อาจสรุปได้ว่าสามารถขุดพบโบราณวัตถุโดยทั่วไป ชุมชน

จึงตกลงใจจะไม่ขุดโบราณวัตถุ และหากมีการพบโบราณวัตถุในระหว่างการดำเนินกิจกรรมในชีวิตประจำวัน ให้หาโบราณวัตถุดังกล่าวเก็บรักษาที่พิพิธภัณฑ

จากพฤติกรรมดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าพิพิธภัณฑมีส่วนสำคัญในการเปลี่ยนความคิดของคนในชุมชนต่อโบราณวัตถุ จากสมบัติส่วนตัวเป็นสมบัติของชุมชนที่ต้องช่วยกันดูแลรักษาไว้ที่พิพิธภัณฑ และถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดถึงปัจจุบัน

2.2 บทบาทหน้าที่ในการช่วยขัดเกลาคติใจของคนในชุมชน

ความงามทางจิตใจเป็นสิ่งสำคัญในการธำรงสังคมให้เป็นปกติสุข ชุมชนสายตรี 7 ได้ใช้พิพิธภัณฑเป็นหนึ่งในเครื่องมือขัดเกลาทักษะจิตใจคนในชุมชน 2 ประการ คือ ความเสียสละ และความสามัคคีของคนในชุมชน

การที่ประชาชนเปลี่ยนความคิดว่าโบราณวัตถุเป็นของส่วนรวม มิใช่ของส่วนตัว จึงนำมามอบแก่พิพิธภัณฑ ยังปฏิบัติเช่นนี้เรื่อยมาเมื่อมีการพบโบราณวัตถุ เป็นการสละของที่เป็นของตนเพื่อส่วนรวม รวมถึงการสร้างอาคารพิพิธภัณฑที่ต้องใช้งบประมาณและแรงงาน คนในชุมชนร่วมกันบริจาคปัจจัย ช่วยกันจัดหา และเป็นแรงงานในการก่อสร้างอาคารเก็บรักษาโบราณวัตถุ สะท้อนถึงความเสียสละและความสามัคคีของคนในชุมชนกับความคาดหวังของชุมชนที่จะมีพิพิธภัณฑ รวมถึงการไม่ขุดโบราณวัตถุ การนำโบราณวัตถุมาเก็บรักษาที่พิพิธภัณฑ เป็นการขจัดความโลภ พิพิธภัณฑจึงมีส่วนช่วยขัดเกลาคติใจของคน

นอกจากนี้ ชุมชนสายตรี 7 ได้จัดงานประเพณีประจำปีของชุมชน เพื่อให้ประชาชนได้ร่วมแรงร่วมใจกันในการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชน ซึ่งงานบุญนี้ถือเป็นงานของชุมชน ทุกคนจะช่วยเตรียมงานบุญประเพณีล่วงหน้าร่วมเดือน ความสามัคคีจึงเป็นพลังสำคัญของประเพณีประจำปีของชุมชน อันสืบเนื่องมาจากพิพิธภัณฑ

2.3 บทบาทหน้าที่ให้การอบรมด้านความเชื่อและพิธีกรรม

ประเพณีทำบุญกระดูก 3,000 ปีที่เกิดขึ้น จะเป็นประเพณีประจำปีของชุมชนได้ ต้องผ่านการยอมรับจากคนในสังคม ดังที่ Chitchinakun (2002: 33) กล่าวว่า

“การยอมรับนับถือ หรือเกิดการยึดมั่นในสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวให้จิตใจ เกิดความรู้สึกอบอุ่น ปลอดภัย และมั่นคงในชีวิต แม้ว่าสิ่งนั้นจะมีเหตุผลเพียงพอสต่อการยอมรับหรือไม่ก็ตาม เมื่อเกิดการยอมรับในเรื่องใดเรื่องหนึ่งแล้ว จะมีการแสดงออกทั้งทางกาย และใจ การยอมรับนับถือนี้ เรียกว่า ความเชื่อ” อัคราพิพิธภักดิ์ จึงเป็นพื้นที่ทางกายภาพและมีประเพณีทำบุญกระดุกเป็นพื้นที่ทางจิตใจ

ประเพณีการทำบุญกระดุก 3,000 ปี เริ่มต้นในปี พ.ศ. 2542 หลังจากก่อตั้งเป็นพิพิธภัณฑ์ เพราะเหตุว่าประชาชนพบเหตุการณ์แปลก ๆ ที่พิพิธภัณฑ์ บ่อยครั้งเกี่ยวกับวิญญาณ และเชื่อว่าเป็นวิญญาณที่เฝ้าโบราณวัตถุเหล่านี้ และเป็นบรรพบุรุษของคนที่บันดาลให้ตนได้อพยพมาอาศัยบริเวณแห่งนี้ จึงมีการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับบรรพบุรุษ และเพื่อสร้างขวัญกำลังใจให้คนในชุมชนที่พบเหตุการณ์ที่น่ากลัวเหล่านั้น

ประเพณีทำบุญกระดุก 3,000 ปี จะจัดช่วงเดือนมีนาคมของทุกปี โดยกิจกรรมใช้เวลา 2 วัน 1 คืน เน้นการแสดงพระธรรมเทศนา และการเจริญพระพุทธมนต์ การทำบุญ การบริจาคทาน การเสี่ยงโชค เพื่อความเป็นสิริมงคลของประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรม ทั้งนี้หากพิจารณารูปแบบของกิจกรรมพบว่า เป็นการนำประเพณีที่มีอยู่เดิมมาปรับเปลี่ยนรูปแบบใหม่ วิธีการขั้นตอนใหม่ เพื่อจุดมุ่งหมายใหม่ กล่าวคือ ใช้ประเพณีเพื่อสร้างความรักความสามัคคีของคนในชุมชน และเพื่อการระดมทุนผ่านการทำบุญรูปแบบต่าง ๆ ทำให้มีผู้คนนอกชุมชนมาร่วมบุญจำนวนมาก มีการเปลี่ยนสถานที่จัดกิจกรรมจากบ้านส่วนตัวและพิพิธภัณฑ์ เป้าหมายของประเพณีบุญกระดุกจึงไม่ใช่การอุทิศส่วนกุศลเพียงประการเดียว ลักษณะการเปลี่ยนแปลงของประเพณีเช่นนี้ เรียกว่าประเพณีประดิษฐ์ ตามที่ Hongsuwan (2017: 25) กล่าวว่า “ประเพณีประดิษฐ์มาจากภาษาอังกฤษ Invention of Tradition เป็นการนำเอาเรื่องราวในอดีต ซึ่งหมายถึงข้อมูลประเพณี วัฒนธรรมมาใช้ในบริบททางสังคมปัจจุบัน” ประเพณีทำบุญกระดุกจึงต่างจากประเพณีเดิม โดยการเชื่อมโยงการท่องเที่ยว การทำบุญบริจาคทาน

ประเพณีทำบุญกระดูก 3,000 ปี เกิดขึ้นจากพิธีกรรมที่ผูกโยงความเชื่อเรื่องผีอันเป็นความเชื่อดั้งเดิมของชุมชนสายตริ 7 ความเชื่อดังกล่าวจึงเป็นความเชื่อที่มีพลังต่อความคิด และความร่วมมือของคนในชุมชน ประชาชนในชุมชนเข้าร่วมและเรียนรู้กิจกรรมที่จัดขึ้น พิธีกรรมจึงมีบทบาทหน้าที่สำคัญในแง่ของการเป็นเครื่องมือให้ความรู้เกี่ยวกับความเชื่อและประเพณี ผ่านการเทศนา การบอกเล่า การปฏิบัติและการเข้าร่วมกิจกรรมอันเป็นการเรียนรู้ทั้งที่ตั้งใจและไม่ตั้งใจ

2.4 บทบาทหน้าที่ในการเป็นแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

พิธีกรรมซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นต่าง ๆ เพื่อให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว หรือให้การศึกษาเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ ฉะนั้นโดยหน้าที่หลักของพิธีกรรมจึงมีความสำคัญในฐานะที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความรู้ให้ศึกษา

จากการสำรวจพิธีกรรมในประเทศไทยของศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร พบว่า มีพิธีกรรมด้านประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น 223 แห่ง ด้านโบราณคดี 119 แห่ง ด้านเครื่องปั้นดินเผา 55 แห่ง และด้านวิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น 634 แห่ง (Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre, 2021) สะท้อนให้เห็นว่าพิธีกรรมมีความสำคัญต่อสังคม

บทบาทของพิธีกรรมจึงเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านต่าง ๆ ของมนุษย์ โดยเฉพาะประวัติศาสตร์ ดัง Khumraksa and Monphanthong (2021: 73) พบว่า “นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มาเที่ยวพิธีกรรมเพราะต้องการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ศิลปะวัฒนธรรม ร้อยละ 66.75” สะท้อนให้เห็นว่าการเที่ยวพิธีกรรมเป็นการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและศิลปวัฒนธรรม

พิธีกรรมยุคก่อนประวัติศาสตร์ 3,000 ปี วัดป่าพระสวายจึงเป็นแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์และโบราณคดี โดยเฉพาะกลุ่มที่มาทัศนศึกษาคือ นักเรียน นิสิตนักศึกษาทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ และคนในชุมชนได้เรียนรู้เรื่องราวทาง

ประวัติศาสตร์ โบราณคดี รวมถึงประวัติศาสตร์ของชุมชนตั้งแต่การอพยพมาจากถิ่น
อื่นจนถึงปัจจุบันกว่า 55 ปี

อภิปรายผล

พิพิธภัณฑียุคก่อนประวัติศาสตร์ 3,000 ปี วัดป่าพระสบาย เกิดขึ้นราวปี
พ.ศ. 2540 เพื่อเก็บรักษาโบราณวัตถุสารานสมบัติของชุมชนให้คงอยู่ชุมชน เป็น
แหล่งท่องเที่ยวเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และ โบราณคดี จากการศึกษาพบว่าพิพิธภัณฑีย
มีพลวัต 2 ประการ คือ พลวัตทางกายภาพ และพลวัตทางจิตใจ สอดคล้องกับ
Phanthuphan and Tularak (2018) ที่พบว่า ประเพณีการบูชาพระธาตุประสิทธิ์ จังหวัด
นครพนมมีพลวัตเป็น 2 ยุค ได้แก่ ยุคการบูชาดั้งเดิมกับยุคปัจจุบัน ยุคเดิมเป็นเพียงการ
บูชาตามประเพณีด้วยดอกไม้ธูปเทียน ยุคปัจจุบันรัฐเข้ามากำหนดแบบแผน รูปแบบ
การจัดงานเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยว เกิดการให้ความหมายต่อการบูชาพระธาตุเป็น
แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การปรับเปลี่ยนของขั้นตอนรูปแบบการบูชาและสิ่งของ
ที่ใช้ในการบูชา นับเป็นการเปลี่ยนแปลงในเชิงกายภาพ และการเปลี่ยนแปลงเพื่อการ
ท่องเที่ยวจัดเป็นการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ

บทบาทหน้าที่ของพิพิธภัณฑีย พบว่าพิพิธภัณฑียไม่ใช่สถานที่ทางกายภาพที่
สร้างขึ้น หากแต่มีการเชื่อมโยงไปสู่พื้นที่ทางด้านความคิดและจิตใจ เป็นสถานที่ที่มีอยู่
เพื่อเป้าหมายของสังคมในการเป็นเครื่องมือทางสังคมที่จะส่งผลต่อความปึกติสุขของ
สังคม การอยู่ร่วมกันอย่างมีระเบียบวินัย การสร้างความรักความสามัคคีปรองดองเพื่อ
สร้างชุมชนที่เข้มแข็ง ซึ่งผลการศึกษาสอดคล้องกับ Chanthoa (2016) ที่ศึกษาบทบาท
หน้าที่ประเพณีการแข่งขันเรือยาวภาคอีสาน ปรากฏหน้าที่ คือ 1) สะท้อนวัฒนธรรม
อีสาน 2) ให้การศึกษาแก่ชุมชน และ 3) ยอมรับแบบแผนพฤติกรรมของสังคม

แนวคิดเรื่องพลวัตและบทบาทหน้าที่เป็นแนวคิดที่มีความสัมพันธ์กัน
สามารถประยุกต์ใช้ร่วมกันได้ เช่น ประเพณีที่เป็นผลผลิตทางความคิดของคนที่มี
หน้าที่ในการจัดเทศกาลทางจิตใจของมนุษย์ หากเมื่อเวลาเปลี่ยน ประเพณีจำนวน ไม่น้อย

ถูกใช้ในบทบาทหน้าที่ใหม่ จากที่เคยรับใช้ความเข้มแข็งทางจิตใจเป็นสิ่งที่รับใช้
อุดมการณ์การท่องเที่ยวในสังคมที่ผลักดันให้เกิดอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะ

พิพิธภัณฑ์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ 3,000 ปี วัดป่าพระสบายเป็นทุนทาง
วัฒนธรรมที่ควรหาแนวทางในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพานิชย์เพื่อเพิ่ม
รายได้ให้กับชุมชน ทำให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจในระยะยาว

References

- Anantasan, S. (2000). *A contemporary theory of folkloristics*. Bangkok:
Rakhamhaeng University Press. [in Thai]
- _____. (2010). *Theory of folkloristics*. Bangkok: Rakhamhaeng University
Press. [in Thai]
- Aneksuk, B & Rueangkamnoet, A. (2007). *Dynamics of tradition of Boon Kam Fa of
Phuan ethnic group in the context of Thailand Tourism* (Research
report). Bangkok: National Cultural Commission Office. [in Thai]
- Archeological Section. (2004). *Report on excavation of Ban Bueng Noi, Bueng
Charoen Sub District, Ban Kruat District, Buriram Province*. Nakhon
Ratchasima: The 9th Regional Office of Fine Arts, Nakhon Ratchasima.
[in Thai]
- Chanthoa, R. (2016). Dynamics of function of tradition of long boat in Isan region.
Humanities and Social Science Journal, 33(3), pp. 115 - 134.
[in Thai]

- Chatsoemsak, S. (2015). *A study of function of local museum of Wat Muang as the learning resource of Community* (Master's thesis). Bangkok: Silpakorn University. [in Thai]
- Chueaphram, S. (2013). *Dynamics of local community lifestyle and house in Songkhla lake basin*. Bangkok: Kasetsart University. [in Thai]
- Chitchinakun, K. (2002). *Folkloristics*. Bangkok: Odeon Store. [in Thai]
- Hongsuwan, P. (2017). *Invented tradition in the Isan community in Mae khong Basin*. Khonkean: Khangnanawitthaya. [in Thai]
- Kaewthongmee, P. (2018). *Traditional dynamics of song Ku Bua Mat, Mat Sub-District, Borabue District, Mahasarakham Province* (Master's thesis). Mahasarakham: Mahasarakham University. [in Thai]
- Khumraksa, P. & Monphanthong, P. (2021). A Museum Tourism Behavior of Generation Y Tourists. *Journal of Research and Development Loei Rajabhat University*, 16(55), pp. 70 - 81. [in Thai]
- Methirueangkrai, J. (2016). *A process of inheriting social tradition of Thai Chinese People of Ban Mai Community, Chasueangsoa Province* (Master's thesis). Chonburi: Burapha University. [in Thai]
- Nathalang, S. (2005). *Theory of folkloristics: Method in legend and fable analysis*. Bangkok: Project of Academic Publication of Faculty of Arts, Chulalongkorn University. [in Thai]
- National Economic and Social Development Council. (2005). *Strategic framework of national economic and social restructuring during 4-year period (2005-2008)*. Bangkok: National Economic and Social Development Council. [in Thai]

- Phongsaphit, A. (2004). *Cultural diversity: Paradigm and role in community* (4th Ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Press. [in Thai]
- Phanthuphan, P. & Tularak, U. (2018). *Dynamics and creation of storytelling and tradition of worshipping Phrathatprasit of Nakhon Phanom. Proceeding of the 47th National Post Graduate Research*. Mahasarakham: Mahasarakham Rajabhat University, 838-847. [in Thai]
- Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre. (2021). *Database of local museum in Thailand*. Retrieved on 20 October 2021 from db.sac.th/museum/ [in Thai]
- Sansuwan, A. (2019). *A model of public participation in administration of local heritage museum of Ban Prasae of Wat Takhian Ngam Community School, Rayong Primary Educational Service Area Office 2* (Doctoral Dissertation). Chonburi: Burapha University. [in Thai]
- Usamran, P. (2009). *Function of musuem in community development: Multiple case study of Local museum of Nakhon Chaisri District, Nakhon Pathom Province* (Master's thesis). Bangkok: Silpakorn University. [in Thai]
- Walliphodom, S. (1984). Study on Spirit Cults in Thailand. *Art and Culture Journal*, 5(4), pp. 6 - 17. [in Thai]

Authors

Dr. Sinsup Yuenyaw

Dr. Jirayut Praseartsri

439 Jira Road, Nai Mueang Subdistrict, Buriram Province 31000

Tel.: 084-7988-735 E-mail: sinsub.yy@bru.ac.th